

EMAKEELE SELTSIS

27. novembril 2008 kõneldi Emakeele Seltsi kõnekoosolekul Tartus esimese keele omandamisest.

Reili Argus tutvustas oma ettekandes „Eesti keele vormimoodustuse omandamine võrdluses teiste keelte omandamisega” olulisemaid keele omandamismehhanisme ja -strateegiaid. Raskuste tekitajatena nimetas ta vormimoodustuse üldist olemust, astmevaheldust, vormivaliku keerukaid reegleid. Kuid ta pööras muuhulgas tähelepanu ka sellele, et kogu keerukat süsteemi ei omandata korraga ning et teatavad muutüübid saavad kiiremini selgeks. Mida rikkam on keele morfoloogia, seda varem hakkavad lapsed sellele tähelepanu pöörama ja seda omandama. Astmevahelduse seisukohalt on raske see, et tuleb valida nii õige tüvi kui ka tunnused. Samal ajal esinevad paljud astmevahelduslikud sõnad varakult ja tihedalt (nt *lutt*, *pott*) ning astmevaheldus saadakse selgeks juba enne käändelõppe. Kasutatakse keerukuse vältimise strateegiaid: vanemad eelistavad kõneldes lihtsamasse tüüpi kuuluvaid sõnu, tarvitavad deminutiivtuletisi, kindlaid leksikaalseid malle.

Sirli Parm esines ettekandega „Lasteelele ajasõnad”. Ta on uurinud 3–7-aastastel lastel ajasõnade esinemist ja leksikaalse ajakategooria kujunemist. Eesti lapsed omandavad ajasõnad alates 3. eluaastast, seda toetavad ka teiste keelte andmed. Ajasüsteemi areng on üldiselt järgmine: kõnega samaaegne ’siin ja praegu’ (enne 2. eluaastat); kirjeldatava sündmuse aeg (minevik, tule-

vik, kõnehetkele vastandumine); viidatav aeg (’kui x juhtus, siis...’; alates 3. eluaastast); täielik ajasüsteem (ligikaudu täiskasvanupärane; umbes 4-aastaselt). Leksikaalse ajakategooria puhul on esinejat huvitanud eeskätt ajasõnade kasutamine. Ajasõna hõlmab kogu leksikaalset ajakategooriat: ajaväljendeid, millega või mille abil viidatakse või tähistatakse ajasuhet (kõik, mida selleks kasutatakse, k.a sidesõnad). Ajasõnu uuriti narratiivide põhjal lastel, kelle vanus oli 3–5 ja 6–7 aastat. Lapsed pidid ettelõetud jutu põhjal piltide abil teksti ümber jutustama. Algses tekstis esines vaid üks ajasõna: *veel*. Hüpoteesi järgi eeldati, et ajasõnadest võiksid esineda *siis*, *seejärel*, *pärast* *sed* jmt ning et vanemad lapsed kasutavad ajasõnu rohkem. Erinevused osutusid väiksemaks, kui oletati. Enim kasutati sõnu *siis*, *siis kui*.

Maigi Vija, Reeli Torn-Leesiku ja Renate Pajusalu ühisettekanne kõneles lapsekeele tegumoe kategooriast. Uuringud näitavad, et lapse keele omandamisel tuleb esmalt arvesse asjaolu, et ema (sisend)keeles esineb kuni lapse 2. eluaastani impersonaali vähe ja nii pole seda ka lapse keeles. Alates 2. eluaastast ilmuvad lapse keelde üksikud impersonaali vormid, aga nende kasutamine ei ole veel reeglipärane. Ettekandes tutvustati lähemalt tegumoe kategooria kujunemise uurimiseks tehtud piltidel põhinevat mõistmiskatset, mis on osa laiemast rahvusvahelisest uurimusest.

ANNIKA HUSSAR

EESTI KEELE INSTITUUDI TALVESEMINAR

10. ja 16. detsembril 2008 peeti Eesti Keele Instituudis talveseminar, mille eesmärgiks oli esmalt tutvustada kolleegidele ettekandeid, millega olid Eesti Keele Instituudi töötajad esinenud väliskonverentsidel, kuid kõneldi ka uutest, alles uurimisjärgus olevatest või just lõpetatud uurimistöödest.

Seminar ettekannetes leidsid käsitlust mitmekülgsed teemad grammatikast sõnavarani, keeletehnoloogia uurimisprojektide tulemustest kohanimedest ajalooni. Uurimisobjektiks olid nii eesti keel kui ka muud keeled (s.h teised läänemeresoome keeled, ungari, tšehhi, türgi), samuti eesti viipekeel.

Peeter Päll pidas ettekande „Ajalooline mitmekeelsus Eesti tänavanimedes“, millest selgus, et Eestis on läbi aegade kasutusel olnud ladina- (XIII–XVI saj), alamsaksa- (XIII–XVI saj), (ülem)saksa- (XVI sajandist aastani 1918), rootsi- (XVI sajandist aastani 1710), taani- (XIII sajandist aastani 1346 Põhja-Eestis, XVI sajandist aastani 1645 Saaremaal), poola- (XVI sajandist aastani 1629 Lõuna-Eestis), vene- (XVI saj, 1710–1918) ja eestikeelseid tänavanimed. Ta tõi palju näiteid vanimate Tallinna, Tartu ja Pärnu tänavanimede kohta. Vanimad eestikeelsed tänavanimed pärinevad Anton Thor Helle grammatikast („Kurtzgefaßte Anweisung zur Ehstnischen Sprache“, 1732), nt Tallinna tänavanimed (*pitk ulits, prooks mäggi, wenne ulits, munkahoow, hilligööst ulits*) ja Tallinna muud kohanimed (*kallamaia, pleeks-mäggi, kassi sabba*). Põhjalikumad eestikeelsed loendid avaldati XIX sajandi teise poole ajakirjanduses ja kalendrilisades (nt Tartu tänavad 1865 Eesti Postimehes: *Aleksandre-ulits, Erne-ulits, Kallaturro*). Edasi keskendus ettekanne XX sajandi alguse tänavanimedele, mis olid ajaloolistel põhjustel kolmkeelsed (vene, saksa, eesti) ning

nende omavahelistele suhetele: tõlkenimedele (ennismvormitõlked), mugandamisele, iseseisvatele nimedele ning mitmeosaliste nimede kombinatsioonidele. Tõlgitud nimede hulka kuuluvad nii puhtad tõlkenimed (ee *Kuninga tänav* – sks *Königsstraße* – vn *Королевская улица* kui ka vääriti tõlgitud nimed [sks *Küterstraße* (< asks *Kuter* 'lihunik') – vn *Бочарная улица* 'püttsepa tn' (< sks *Küfer*)]. Mugandatud nimede hulka kuuluvad ühest keelest teise ülevõetud nimed, s.h isikunimede ülevõtmine (nt *Riesenkampfstraße* – *Riisenkampfi tänav*, *Ризенкамфская ул.*). Iseseisvateks nimedeks võib lugeda tänavanimed, mis jäeti tõlkimata (nt *Viru tänav* // *Lehmstraße*, *Глиняная улица* 'savi tänav'). Ettekande lõpuosas rääkis P. Päll ka iseseisva Eesti tänavanimedest ning eesti nimedest vene tekstis (nt *Raua tänav* > *улица Рая*). Nimede mitmekeelsus võib tähistada 1) täielikku mitmekeelsust, s.t nimesid tõlgitakse ja mugandatakse või luuakse oma nimi igas keeles eraldi, 2) leebet mitmekeelsust, mille puhul võetakse üle ainult nime tuum ja tõlgitakse osa nimest.

Meelis Mihkla, Liisi Piits, Tõnis Nurk ning Indrek Kiissel osutasid oma ühisettekandes korpuspõhise kõnesünteesi eri aspektidele. Räägiti tekstikorpuse koostamisest, kõnekorpusel salvestamisest ja märgendamisest, kõneüksuste valiku põhimõtetest, kõnekorpusel transkriptsioonireeglitest, üksuste eelvalikust, häälikute teisenemisest, kaost ja geminatsioonist kõnes, samuti kollokatsioonitugevuse mõjust kõnetempole verbi *olema* näitel. Kuulajatele mängiti eestikeelse kõnesüntesaatori esituses Keeletalgute 2008 raames kogutud lauseid, nt *Kalli ema hella soojust jagub üle mitme põlve* või *Pöidlal pihku, põialpoisid!*

Hille Pajupuu võrdles oma ettekandes kõrgtaseme eesti keele eksami edu-

kalt sooritanud kohalike venelaste sõnavara eesti keelt emakeelena rääkivate kõrgharidusega mittefiloloogide sõnavaraga kolme tüüpi tekstides: suulises dialoogis, suulisel esinemisel ja kirjalikus essees. Peamisteks uurimisküsimusteks olid: 1) kui rikas on haritud keeleoskaja esimese ja teise keele sõnavara? 2) kuidas iseloomustada haritud keeleoskaja esimese ja teise keele sõnavara ulatust eesti sõnade üldise sageduse aspektist? 3) kas sõnavara rikkus ja ulatus erineb tekstitüübiti? 4) kas tulemustest lähtudes peaks keeleksamitel eraldi keskenduma sõnavara rikkuse ja ulatuse hindamisele? Sõnavara rikkuse mõõtmiseks kasutati Uberi indeksit, sõnavara ulatuse määramiseks võrreldi esimese ja teise keele sõnavara sagedussõnastiku 10 000 sagedasema sõnaga. Sõnavara rikkus erines kahel rühmal oluliselt: esimese keele sõnavara oli teise keele omast rikkam dialoogis ja monoloogis, eriti aga essees. Sõnavara ulatus näitas seevastu sarnast mustrit: elementaarsõnavara ehk sagedussõnastiku esimese 3000 sõna hulka kuulus nii suulises kui ka kirjalikus keelevormis u 65% esimese keele sõnavarast ja 70% teise keele omast. Harvaesinevaid sõnu oli nii esimese kui ka teise keele suulistes ja kirjalikes tekstides u 20%. Hindamisega seotud järeldused olid: 1) C1-keeleoskustasemel pole vaja hinnata sõnavara ulatust, sest ka esimese keele sõnavara koosneb valdavalt elementaarsõnavarast; 2) hinnata on vaja žanriomase väljendusviisi tabamist.

Pärastlõunal jätkus seminar värvinimesid puudutavate ettekannetega. Jelena Rjabina kõneles udmurdi meeste ja naiste värvisõnavara erinevustest ning tema uurimisküsimused olid: 1) kas rikkam värvisõnavara on naistel või meestel? 2) kumb sugupool kasutab rohkem spetsiifilisi värvisõnu? 3) kas keelejuhtide vanus ja elukutse mõjutavad nende värvisõnavara? 4) milliseid värve eelistavad naised ja milliseid

mehed? Ta küsitles oma keelejuhte (67 naist ja 44 meest) Udmurtias, Tatarstanis ja Baškortostanis. Vaadeldi nooremate, vanemate ning filoloogide või kunstnike värvisõnavara. Kõige rikkam on filoloogide või kunstnike värvisõnavara, kusjuures meeste sõnavara on rikkam. Naiste elukutse ei mõjuta nende värvisõnavara, küll aga meeste elukutse. Noortel inimestel on vaesem värvisõnavara kui vanematel, mis võib olla seotud udmurdi keele üldise madala prestiižiga.

Kaidi Rätsepa ettekanne põhines tema Türgi läbiviidud välitöödel, kus ta küsitles 60 türgi keelt emakeelena kõnelevat keelejuhti. Kasutades Urmas Sutropi kognitiivse esiletuleku indeksit, selgusid türgi keele põhivärvinimed: *kırmızı* 'punane', *mavi* 'sinine', *yeşil* 'roheline', *sarı* 'kollane', *siyah* 'must', *beyaz* 'valge', *mor* 'lilla', *pembe* 'roosa', *turuncu* 'oranž', *kahverengi* 'pruun' ja *gri* 'hall'. Türgi keeles tekib küsimus sinise nimetustega ning on väidetud, et ka *lacivert* 'lasuursinine' on põhivärvinimi. K. Rätsep tõestas, et türgi keeles võib põhivärvinimeks pidada ainult värvisõna *mavi* 'sinine'.

Urmas Sutrop pidas ettekande teemal „Põhivärvinimedega semiootiline teooria ja Juri Lotmani semiootika“, kus otsis vastust küsimusele, mis võiks olla (põhi)nimedega semiootiline teooria, tutvustades Eleanor Rosch Heideri, Marcel Danesi, Umberto Eco jt värvisemiootika teooriaid. Ta juhtis tähelepanu asjaolule, et värvide keeleline väljendus ei vasta tehniliselt defineeritud põhivärvinimedele (juhul kui värvitahvleid näidatakse kontekstivabalt hallil taustal) ning pakkus välja, et värvide keeleline väljendus on pigem võrdne (põhi)värvinimedega, millele lisatakse (Lotmani terminoloogias) kultuuri ajalugu (s.t värvid reaalses kontekstis).

Eelneva ettekandega haakus hästi ka järgmine. Mari Uusküla kõneles ungari värvinimedega *piros* ja *vörös* 'punane' ning tšehhi *červená* ja *rudá* 'punane' kasuta-

misest. Mõlemas keeles on punase värvi jaoks kaks nimetust, kuid neid ei saa teineteisega asendada, sest nad on seotud kindlate kollokatsiooniliste suhetega ning sageli lisandub emotsionaalne hinnang (nt ungari *piros alma* 'punane õun', *vöröskatona* 'punasõdur', tšehhi *červená květina* 'punane lill', *rudá hvězda* 'punatäht'). Ungari ja tšehhi keeles seostuvad sõnadega *piros* ja *červená* positiivsed emotsioonid (tšehhi keeles on lisaks palju tervise ja südamega seotud väljendeid), samal ajal kui sõnad *vörös* ja *rudá* tähistavad nii viha kui ka kommunismi (nt Nõukogude Liidu lipp on ungari keeles *vörös zászló*, tšehhi keeles *rudý praporek*). Muidugi leidub ka emotsioonidest motiveerimata väljendeid (nt taime- ja loomanimetused jne). Võib arvata, et tegemist on Kesk-Euroopa eripäraga, sest ungari ja tšehhi keel ei ole sugulaskeeled.

16. detsembri seminari alustas Anne Tamm ettekandega „Läänemeresoome kohakäänetest ja tegevusnimedest”. Ta esitas eesti ilmaütleva käände pragmaatika, semantika ja süntaksi kokku puutepindade analüüsi, mis põhineb intuiitiivsel, emakeelest lähtuval nähtuste kategoriseerimisel, ja näitas, et selline lähenemine võimaldab eesti *mata*-vormi klassifitseerida ka perfekti eitusevormina (perfekti nn 2. grammatikalisatsioonistaadiumis, mis on passiivi/impersonaali omadustega).

Heete Sakhai ettekande „Eesti keele liitpredikaadid leksikoni ja grammatika vahel” eesmärgiks oli vaadelda rühma erinevat tüüpi ning erineva produktiivsusega, kuid sarnase tähenduse ja semantilise motivatsiooniga liitöeldise konstruktsioone. Vaatluse all olid verbist *olema* ja supiini inessiivist või (tegevus)nimisõna inessiivist või adessiivist koosnevad progressiivse tähendusega konstruktsioonid (nt *olema valmimas*) ning verbist *minema* ja supiini illatiivist või (tegevus)nimisõna illatiivist, allatiivist või translatiivist koosnevad inhoatiivsust või tulevikulisust väl-

jendavad konstruktsioonid (nt *minema keema*, *lammutamisele*, *langusse*, *müügile*, *kakluseks*). Ta näitas, et konstruktsioonide tekkemehhanismiks on vastavalt tähendusülekanded 'seisund' > 'progressiivsus' ja 'mittekausatiivne seisundimuutus' > 'inhoatiivsus/tulevikulisus'. Konstruktsioonide hulgas oli nii püsiühendeid kui ka erineval määral produktiivseid malle, kusjuures produktiivsus ei korreleerunud konstruktsioonide aspektuaalse/temporaalse tähendusega ega semantilise motivatsiooniga (mis olid kõigi puhul sarnased), samuti mitte infiniitse ega nominaalse komponendi sõnaliigi ega morfoloogilise reeglipärasusega ega ka sellega, milliseid liitöeldistele omaseid tunnuseid konstruktsioonidel esines.

Ene Vainik pidas ettekande „Eesti keele metakommunikatiivsete KÄE-väljendite tähenduse laienemine”. Ta võttis vaatluse alla peamiselt mitmesõnalised väljendid, mis sisaldavad viidet käele või selle osale ja ühtlasi tähistavad suhtlustegevusi (nt *käega lööma*, *küünarnukitunne*, *viis pihku andma*). Uurimuse eesmärgiks oli juhtida tähelepanu tähenduslaiendustele, kus nende väljendite kasutamisvaldkond on laiem kui kitsalt suhtlussituatsioonid. E. Vainik jagas väljendid otsesteks, piltlikeks ja otsesteks/piltlikeks. Peamised järeldused olid: 1) metakommunikatiivne käeväljend tõstab käelise suhtluse freimist metonüümselt esile füüsilise tegevuse aspekti, mis esindab tervet mõistestatut asjaolude kogumit; 2) tähenduslaienduse käigus füüsiline tegevus välistatakse, jäävad muud aspektid; 3) kaks peamist ala, mille suunas tähendusi laiendatakse, on emotsioonide väljendused ja sotsiaalse suhete regulatsioon.

Liisi Piits andis ülevaate kollokatsiooniteooriast ning kõneles *olema*-verbi kollokatsioonidest.

Viipekeele värvinimesid puudutava ettekandega esines Liivi Hollman, kes tutvustas esmalt viibete moodustamise

põhimõtteid ning keskendus seejärel värviviibete etümoloogiale (vt lähemalt Keel ja Kirjandus 2008, nr 11).

Emotsiooni kandvatest akustilistest parameetritest kõneles Kairi Tamuri, kelle doktoritöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas eestikeelses kõnes emotsioone akustiliselt väljendatakse. Kokkuvõtteks võib esitada põhiemotsioonide akustilised parameetrid: *rõõm* – tempo kiire, hää kõrge, sõnu rõhutatakse; *viha* – tempo ja hääle kõrgus võivad lause jooksul varieeruda (eriti pike-mates lausetes), võrreldes neutraalse kõnega on hääl kas madalam või kõrgem, sõnu rõhutatakse; *kurbus* – lugemistempo on aeglane, hääl pigem madal (kärisevad vokaalid), hääl vaik-

ne, on pause, rõhutatakse vaid üksikuid sõnu, hääle kõrgus ei varieeru; *neutraalne* – lugemistempo on normaalne, ühtlase kiirusega, rõhutatakse üksikuid sõnu, häälekõrgus on loomulik.

Andres Loopmann tutvustas sõnastike andmebaasi, mida saavad täiendada keeleteadlased, üliõpilased ja muud huvilised ning mis hakkab asuma veebiaadressil <http://exsa.eki.ee>. Sõnastiku kujundus on standardne, kõigile ühtne, lisandub morfoloogiline kasutajaliides (reeglipärase morfoloogia analüüs ja süntees). Töö on valmimisjärgus.

MARI UUSKÜLA

TEKSTIPÄEV 2008

On saanud tavaks, et Tartu ja Tallinna tekstiuurijad kogunevad jõulude eel Tartusse, et anda ülevaade aasta jooksul uuritust ja kavandada edaspidist tööd. Nii toimuski 17. detsembril Tartu Ülikoolis tekstipäev 2008. Tekstipäevaga seondub ka teine tava, nimelt on eelmise aasta jooksul tehtud uurimused kokku pandud raamatuks. Seekord ilmus kogumik „Tekstid ja taustad V”, mida ettekandepäeva algul esitles selle koostaja ja toimetaja Reet Kasik. Kogumiku alapealkiri „Meediatekstide keelekasutus ja selle sotsiokultuurilised taustad” viitab sisule – see on kokkuvõtte viimaste aastate jooksul tehtud eesti ajakirjanduskeele analüüsist. Reet Kasik on kirjutanud teoreetilise ülevaate meediateksti analüüsi eesmärkidest ja metodikast. Tema sulest on ka kogumiku teine artikkel „Uudistekstide struktuur ja keelekasutus”. Karen Kuldnokk on uurinud 2007. aasta pronkssõduri diskursuse põhjal, milliseid retoorilisi võtteid on kasutanud ja milliseid keelelisi valikuid on teinud ajakirjanikud ja kuidas nende valikute

kaudu on kujundatud lugeja hoiakuid ja väljendatud kirjutaja suhtumisi. Kathy Sarapuu on uurinud päevalehtede juhtkirju ja selgitanud, millised kirjutajarollid juhtkirjades avalduvad ja kuidas kirjutajarolle väljendatakse.

Tekstipäeva avaettekande pidas Krista Kerge (TLÜ) teemal „Mida võõrkeeleepe ütleb emakeele tekstide ja tekstitöö kohta”. Ta seostas emakeeleõpetust võõrkeeleeõppega ja tõdes, et paraku on need kaks õpetussuunda siiani teineteisest lahus kulgenud. Kokupuutepunkte on aga küllaga, sest keeleõppe tänapäevane käsitus on õppija- ja tekstikeskne, pidades silmas autentsete tekstide võimalikult laia ringi ja inimese tulevase vajadusi tekstimaailmas toime tulla. „Euroopa keeleõppe raamdokumendi” järgi on keeleõppe eesmärgiks inimese toimetulek isiklikus, avalikus, töö- ja harridussfääris. Emakeeleõpetus on võõrkeeleskuse lähe, sest just emakeeleõpetusega tagatakse kirjaoskuse alused, üldkirjakeele valdamine ja žanritunnetus. K. Kerge peab oluliseks ema-

keeleoskust eakohaselt mõtestada toimetulekuna eluvaldkondade ja eri žanrite lõikes.

Katrin Aava (TLÜ) võrdles oma ettekandes Eesti, Soome ja Sloveenia õppekavasid ja haridusseadustikku kriitilise diskursuseanalüüsi meetoditega. Analüüsi lähtekohaks oli, et õppekavad ja haridusseadustik kätkevad endas varjatult ideoloogiat. K. Aava otsis vastust küsimusele, kuivõrd on haridustekstides esindatud sotsiaaldemokraatlik, uusliberaalne ja konservatiivne ideoloogia, milliseid sarnasusi ja erinevusi ning milliseid muutusi võib eri ühiskondades täheldada.

Kersti Lepajõe (TÜ) analüüsis õpilaste argumenteerimisvõtteid 2007. aasta riigikirjandite põhjal. Analüüs lähtus seisukohast, et eristada saab kaht mõjutamise põhitüüpi: faktipõhist ehk teoreetilist ja tundepõhist ehk ateoreetilist argumentatsiooni. Esineja tõdes, et oma väidete tõestamiseks toetatakse riigikirjandites sageli faktidele. Argumentatsioonivõtetenähtena kasutatakse veel üldtuntud tõsiasjadele, isiklikule kogemusele ja autoriteetidele toetumist, kusjuures tundepõhiste argumentide osakaal on õpilaste tekstides tagasihoidlikum võrreldes faktipõhistega.

Päeva esimese poole lõpetas Helin Puksand (TLÜ) ettekandega, mille teemaks oli eesti üldhariduskooli õpilane lugejana. Lugesõnaseadus on tänapäeval mitmekesisestunud. Õpilased loevad ajalehti, subtiitreid, õppetekste, silte, reklaame, jooniseid, erinevaid netitekste, aga ikkagi mõistetakse sageli lugemist vaid kitsalt ilukirjanduse lugemisena. H. Puksandi uurimuse põhjal võib tõdeda, et lugemine on muutunud tegevuseks, mida õpilased endale ei teadvusta. Ennast peetakse sageli ülekohtuselt kehvaks lugejaks, sest ilukirjanduse osakaal loetust on tagasihoidlik. Paljud noortest arvavad ka ise, et nad ei loe peaaegu üldse. Tegelikult loetakse küllaltki palju. H. Puksand andis ülevaate, milliseid raamatuid eelistavad lureda

9. ja 10. klassi õpilased, millised raamatud neile meeldivad ja millised ei meeldi.

Kui hommikupoolse sessiooni ettekanded olid seotud haridusteemadega, siis pärastlõunal keskenduti meediatekstidele. Karen Kuldnokk (Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused) vaatles pronkssõduri diskursuse argumentatsiooni võrdlevalt Iraagi-diskursusega. Retoorilise analüüsi kaudu on võimalik näidata, kuidas erinevaid sündmusi ja nähtusi õigustatakse või, vastupidi, näidatakse ebasoodsana. Sellest lähtudes jagas K. Kuldnokk tekstides kasutatud argumente kaitsvateks ja ründavateks. Kui kaitsva retoorika puhul on tähtis näidata argumenti esitajat usaldusväärseks ja esitatud argumenti veenvana, siis ründav retoorika püüab näidata vastaspoole argumenti esitajat või argumenti ebasoodsas valguses. Esineja osutas, et pronkssõduri- ja Iraagi-diskursuses kasutati kaitsva ja ründava retoorika võtteid erinevalt.

Riina Reinsalu (TÜ) vaatles, kuidas kajastatakse üliõpilaskorporatsioonide meediakommentaaris. Ettekande aluseks on Martin Pau artikkel „Huligaansus Ugala vapiga viis Sakala korporatsiooni rebaste väljaheitmiseni” (Postimees 24. I 2008). Et meediakommentaarid on tihedalt seotud alusartikliga ning neid võib vaadelda tervikliku tekstikogumina, keskendus esineja alusteksti mikroanalüüsile. Korporatsioonitemaatikat kajastava uudise kommentaariumide objektiks pole alusartikli teema, vaid kommentaarides lahatakse korporatsioonitemaatikat laiemalt, mis aga tekitab kommenteerijate vastandlike arusaamade kokkupõrke. R. Reinsalu vaatles kommentaare kolmikjaotusest lähtudes: temaatilised kommentaarid, mille objektiks on alusartikli teema, metatekstuaalsed kommentaarid, kus kommenteeritakse kas autori teksti või isikut, ja interpersonaalsed kommentaarid, kus reageeritakse teise vestleja seisukohtadele või kommenteeritakse vestleja isikut.

Uudistekstide argikeelsust käsitles Tiina Alekõrs (TÜ). Ta väitis, et uudistekstidesse tungib üha enam mitte-neutraalse sõnavara argikeel. Ettekandes vaadeldi kõigepealt, kui palju on esinenud 2008. aastal Postimehe, Eesti Päevalehe ja Õhtulehe võrguversiooni kõigis uudistekstides täitesõnadeks olevaid vandesõnu, ning analüüsi- ti seejärel lähemalt, mis tüüpi argikeel- susi eri uudisteliikides leidub, võrdlus- materjaliks Postimehe paberlehe Eesti ja välisuudised.

Haldustekstide süntaksit vaatlus Katrin Mandra (TÜ), kelle analüüsima- terjaliks oli Tartu Linnavalitsuse 600 korraldust. Haldustekstides kasutatakse kindlaks kujunenud keelevahendeid. Näiteks sisaldavad kõik korraldused subjektist ja predikaadist koosnevat pealauset *Tartu linnavalitsus otsustab*, millele järgneb koolon. Korraldus ise on vormistatud sekundaarse verbitarindi- na, mille peasõnaks on *da*-infinitiiv. K. Mandra tõdes, et haldustekstides esineb silmatorkavalt palju sisestatud konstruktsioone, eriti nominalisatsioo- ne, sekundaarse *poolt*-agendiga passiiv- seid partitsiipitarindeid ja teistele doku- mentidele viitamist, mis muudavad lausest arusaamise keerukaks. Haldus- tekstide kaks silmatorkavat süntak- tilist tunnust on, et osalause eralda- miseks kasutatakse harva sidesõnu ja et kogu edastatav info tahetakse mahu- tada ühte lausesse.

Tekstipäeva lõpetas Reet Kasik (TÜ), kes kõneles uudiste struktuurist ja kee-

lest. Ta tõdes, et Eesti ajakirjanduse keel muutus väga kiiresti 1990. aasta- tel. See ei vastanud enam alati nendele diskursiivsetele tavadele ega harju- mustele, millega lehelugejate enamik oli harjunud ja mida seni oli peetud loo- mulikuks ajakirjanduskeeleks. Need muutused olid põhjuslikus seoses ühis- konnas toimunud muutustega. Tarbi- misühiskonnas on ka end kvaliteetleh- tedena esitlevad päevalehed muutunud meelelahutuslikumaks ja personaalse- maks. Sellega seoses on meediavälja- annete stiil muutunud vestelisemaks ja argisemaks ning keelepruuk on vabam, kõnekeelsem ja fiktiivsem. Seda on märgata eriti pealkirjades. Sisutekstis on ajakirjaniku roll teksti moodustaja- na väike. Ajakirjanik on sageli taanda- nud ennast vahendajaks, kes koostab teksti kuuldud tsitaatidest, varieerides üksnes otsest ja kaudset kõnet, kuid ei muuda refereeritava sõnastust ega lau- sestust. Lugejaga ei kõnele lehe kaudu mitte ajakirjanik, vaid piiratud hulk poliitika- ja majandustegelasi, kes saa- vad oma sõnumit ise valida ja sõnastada.

Tallinna ja Tartu ülikooli tekstiuuri- jate ühine konverents on osutunud väga viljakaks ja kasulikuks koostöö- vormiks. See võimaldab tutvuda ükstei- se uurimismeetodite ja analüüsitule- mustega ning nende üle mõtteid vaheta- da. Seegi kord oli diskussioon sisukas ja ideid tekitav.

KERSTI LEPAJÕE

KREUTZWALDI PÄEVAD 2008

18.–19. detsembril 2008 toimusid Eesti Kirjandusmuuseumis 52. korda Kreutzwaldi päevad. Esimest päeva alustas muuseumi direktor Janika Kronberg traditsioonilise ülevaatega muuseumi möödunud aasta tegevusest. Kronberg kirjeldas üksikasjaliselt muuseumi viie

osakonna saavutusi, tuues esile korral- datud näitusi ja konverentse ning välja- antud trükiseid. Lisaks õnnestus 2008. aastal remontida muuseumi hoonet, tänu millele pälvisid sealsed töötingi- mused tervishoiuinspektsioonilt soodsa hinnangu. Kokkuvõttes ütles direktor,

et aasta on möödunud edukalt ja asutuse vaim püsib endiselt virge.

Järgmisena esines Hando Runnel ettekandega „Miks ma ei saa rääkida Leo Anveltist”. Selleks teadis Runnel olevat ligikaudu kolmteist põhjust, leidis aga siiski võimaluse Anveltist rääkida, sest tunneb end tema kui teise kirjanikuga eriliselt ja isiklikult seotud olevat ning nende eluteed on sageli tähenduslikult ristunud. Just see isiklikum suhe on talle andnud jõudu täita kohustust, mida tunneb terve Anvelti põlvkonna ees: tuua nad unustusest ja tõrjutusest välja, valguse kätte. See missioon on olnud ka ajendiks hakata välja andma „Eesti mõtteloo” raamatusarja.

Eesti Teaduste Akadeemia president Richard Villems kõneles hetkeolukorrast Eesti teadusmaastikul ning tegemisel olevast teaduskorralduse seadusest, mis valmib loodetavasti 2009. aasta lõpuks. Kõigi kohalviibijate rõõmuks nentis Villems, et humanitaaria ja sotsiaalia positsioon on Eestis muu Euroopaga võrreldes kõige paremini kindlustatud ning enam ei ole tarvis kellelegi seletada, et teadusharud üksteisest erinevad. Muretseda ei olevat tarvis, sest on loomulik, et noores riigis läheb teadussüsteemi ülesehitamiseks aega. Samuti pani Villems Kirjandusmuuseumi kollektiivile südamele, et valmiva seaduse täiustamisse antaks kindlasti omapoolne konstruktiivne panus.

Kahe ettekandebloki vahel tutvustas Marin Laak ajakirja Methis äsja ilmunud esiknumbrit, mis on pühendatud Noor-Eestile ning koostatud 2005. ja 2007. aastal toimunud vastavateemaliste konverentside põhjal. Samuti anti pidulikult üle Ivar Ivaski stipendium, mille sai kahe viimase aasta jooksul ilmunud loominguga eest Ain Kaalep. Sel puhul viibis kohal ka Ivar Ivaski lesk Astrid Ivask.

Päeva teise poolde oli koondatud biograafiate uurimisega seonduvad sõnavõttud. Eve Annuk pakkus ettekandes „Elu kui tekst” teoreetilisi orientiire

biograafiate uurimisel. Ta andis lühikese ajaloolise ülevaate biograafia kui žanri arengust ja tõdes, et pärast 1980. aastate nn biograafilist pööret on autori isiku tähenduslikkust jälle tunnustama hakatud. Biograafia ei ole tarvilik ja huvitav mitte üksnes kirjandusteadlastele, vaid on oluline kogu rahvusidentiteedi ja kultuurimälu konstrueerimisel. Keskseks pidas Annuk antud teema juures fakti ja fiktsiooni suhte küsimust. Tema hinnangul kipub kirjaniku elulugu olema mütologiseerimisele altim kui muud biograafiad.

Virve Sarapiku arutluse „Kirjutav kunstnik: (oma)elulugu ja kunstilugu” kandis ette Piret Viires. Ettekande esimene, teoreetilisem osa käsitles kunstnike omaelulugude levinumaid tüüpe ja eripäraseid jooni võrreldes teiste autobiograafiatega (näiteks iseloomulikku tendentsi taandada oma mina teoste ning vaimse tagapõhja varju). Sarapiku järgi kinnistus kirjutava kunstniku kuvand Eestis 1990. aastatel, mil hakati soosima teoste kaastekste. Ettekande teine osa keskendus näidisjuhtumina Raul Meelele kui kunstnikule, kes on andnud keelele olulise rolli ka oma kunstiteostes, kasutades seal kirja. Nii paigutub Meel Sarapiku arvates oma erilaadse, mimeetilise, pärisnimelise keelekasutusega kuhugi kirjanduse ja kunsti vahele. Kirjutavate kunstnike eripära võiks olla Meelele omane ürgne usk sõna maagilisse jõudu.

Külliki Kuusk rääkis Uku Masingu luulest, käsitledes seda päevaraamatuna. Masingu luule mahukas algkäsikiri, mis katab 15-aastase perioodi, koosneb kronoloogiliselt järjestatud tekstikobaritest. Pideva, igapäevase toiminguna on fikseeritud kujutluspilte ja neid detailirikkalt kirjeldatud. See laseb Kuuse hinnangul teksti lugeda oma laadse päevaraamatuna. Samal ajal on Masingu luuletekstides olulisel kohal intensiivne nägemuslikkus ja unenäolisus. Kuusk näeb siin paralleeli rahvalaulikutega, kelle jaoks laulmine kui

uskumine kujutas endast teatavat loova elamise viisi. Ta omistab Masingule arhailise loomemeetodi, mis ei võta rahvalauludest üle stiilivõtteid, küll aga mentaliteedilise uskumuste baasi.

Viimase esinejana uuris Kristi Metsste, miks ei saanud F. R. Faehlmannist Tartu Ülikooli professorit (vt käesolev number, lk 321–340). Ta osutas, et meie teadmised Faehlmannist põhinevad üldiselt Kreutzwaldi kirjutatud nekroloogil ning on esmajoonel mütolooilise kvaliteediga. Metste pöördus aga tagasi allikate poole. Ta esitas põhjaliku ülevaate 1848. aasta professorivalimiste saagast ning nägi selles selget paralleeli tänapäevaga: Faehlmanni valimisel sai algul takistuseks teaduslike publikatsioonide puudumine ja hiljem nende väidetav ebateaduslikkus. Teisalt osutas Metste, et lõplikku otsust on viimases küsimuses raske teha, sest XIX sajandi keskel valitses meditsiinis nii teoorias kui ka praktikas üpris anarhiline olukord. Ülikool paistis professoriks ootavat aga juba uue aja teadlast.

Teine päev oli traditsiooniliselt pühendatud rahvaluulele. Ettekandeid ühendavaks eesmärgiks oli ennekõike käsitleda kahepoolset rolli, mis on üksikisikul folklooriprotsessis. Nii tõusidki arutlustes mitmel puhul esile teadlase mõju nii informandile kui ka kohalikule kontekstile, uurija personaalne suhe informandiga ning välitöödest tulenevad impulsid teadustööle. Valdavalt tuginesid ettekanded kogumisretkedelt talletatud materjalidele.

Ergo-Hart Västriku („Vadja muuseumist ja selle perenaisest Tatjana Jefimovast. Identiteediloomed ja ideoloogia”) tegi alustuseks kokkuvõtte kümne aasta vältel toimunud välitöödest vadjalaste seas ning arhiivi- ja muuseumitöö olemusest. Põhiosa ettekandest käsitles „võõra” ehk vene päritolu aktiivse asjaarmastajast vadja kultuuri uurija Tatjana Jefimova tegevust kohaliku vadja muuseumi rajajana alates 1990. aastate lõpust. Isiklik huvi, mis algas tutvum

misest abikaasa juurtega ning vajadusest mõista ümbritsevat, elavdas aegamisi Luutsa küla kultuurielu, kuigi praeguseks eksisteerib vadja muuseum mitme tulekahju tagajärjel üksnes veebilehel. Muuseumi algataja ja kohaliku kultuurielu edendajana kujunes T. Jefimovast ühtlasi vadjalaste eestkõneleja.

Taisto-Kalevi Raudalainen („Omaeluloolisus pärimusesituses. Äänisvepsa näitel”) kõneles äänisvepslasest Maria Anissimovast, kellega ta kohtus 2005. aasta suvel. Nendest välitöödest valmis koostöös ETV-ga Mariast ühtlasi portreefilm. Põhjalikumalt käsitles T.-K. Raudalainen itku struktuuri ja olemust, illustreerides oma analüüsi näidetega M. Anissimova itkudest ja itkemisest, mille kaudu avanevad kõrvaltvaatajatele itkeja isiklik kogemus ja reageeringud muutustele kogukonnas. Vaatluse all olid informandi maailma-vaatelised tõekspidamised, mida on vorminud nii eluraskused kui ka pere liikmete kaotamine ja üksijäämine. Ettekandest tuli välja, kuivõrd oluline võib informandile olla uurija olemasolu, kui tal endal puudub pidev kontakt ja võimalus dialoogis lahendada omi probleeme või seletada toimuvat.

Madis Arukask („Vepsa nõiaga vesteldes. Erinevad rollid ja maailmapildid”) arutles tunnustatud ravitseja Tatjana Jegorova isikliku maailmapildi üle, mis liitis endas nii animistlikke kui ka ratsionaalseid jooni. Samuti oli kõne all teadja roll isiklikus plaanis ja sotsiaalses kontekstis ning uurimis- ja pärimusühiskonna dialoog. Sõnavõttus tulid mitmel puhul esile teadlaste kui patsientidest erineva staatusega isikute huvid ning teaduslike teooriate eemaldumine tegelikkusest. M. Arukask osutas ka informandi soovimatusele jagada kõrvalistele isikutele kasutatavate ravitsemisvõtete kohta enam kui põgusat teavet.

Janika Oras („Kohtumised arhiivilaulikutega. Mõtteid bio/etnograafilisest käsitlusviisist”) tutvustas sisse

juhatuseks eri uurijate isikukeskseid uurimusi ning autoetnograafia ja etnograafilise biograafia mõisteid. J. Orase lähenemise tegi antud juhul eripäraseks see, et tema uurimisobjektiks olid nn arhiivilaulikud, kellega ta „kohtus” rahvaluulearhiivi talletatud helisalvestuste, käsikirjade ja päevikute kaudu. Arhiivitekstide sõnalis-muusikaline külg sõltub kogumissituatsioonist ning informandi isikuanalüüsi korral tuleb tähelepanu pöörata ka küsitulejale ning küsija ja vastaja suhtele. Nii järelendas J. Oras, et laulikute elulugude kõrval tuleks tegelikult võrdselt käsitleda ka folkloristide biograafiaid. Samuti tõstis ta üles empaatiliste kohtumiste ning teiste elukogemuse kaudu iseenda mõistmise temaatika, nn äratundmiselamused.

Taive Särje („Muusika osakaal lõuna-eesti inimeste identiteedis. Isikukeskseid vaateid”) ettekande aluseks oli ühelt poolt Eesti Kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakonna veebipõhine ankeetküsitlus. Lisaks tutvustas T. Särge intervjuusid kahe erineva taustaga lõuna-eestlase Kauksi Ülle ja Airi Hallikuga. Senisest vastustekogumist selgub, et muusikategemisel tunnetatakse valdavalt teistsugust, juurtelähe-
dasemat identiteeti kui muul ajal. See-

juures ei asetu eri identiteedid üksteise sisse, vaid eksisteerivad üheaegselt, sõltuvalt konkreetsest kontekstist vahetub ka identiteet. Lisaks andis T. Särge ülevaate mitmest eesti- ja võõrkeelsest muusika- ja identiteedialasest uurimusest.

Aado Lintrop („Suur valge pealik põhjala manatarga juures. Ühe filmi tõlgendus”) alustas esinemist täpsustusega, et ennekoike on tegu ühe sündmuse retseptsiooniga ja selleks sündmuseks on filmirühma reis Taimõri taigasse 1977. aastal, peaosalisteks šamaanide suguvõsast põlvnev Demnime Kossterkin ja Lennart Meri. Lindistatud materjale on kasutatud kahe filmi tegemisel: „Linnutee tuuled” (1977) ning „Šamaan” (1997). Seegi sõnavõtt puudutas uurija isiklikke muljeid ja kogemusi, taustaks 1977. aasta filmimisperioodil Enn Säde ja A. Lintropi tehtud fotod. Ettekande oluliste punktidenä kerkisid üles subjektiivse mulje ja mälu küsimus, konfliktid pärimuskeskkonna ja võõraste vahel ning representatsiooni probleemid. Ettekandepäeva lõpetuseks näidati Lennart Meri videofilmi „Šamaan”.

JOHANNA ROSS,
AVE TUPITS

TARTU ÜLIKOOLI UUSI MAGISTREID

Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis kaitsti 2008. aastal kaks teadusmagistritööd, neist üks eesti keele, teine läänemeresoome keelte erialal.

Kadri Sõrmus kaitses eesti keele erialal magistritöö „Emakeeleõppija korpus. Statistiline analüüs ja veamärgendussüsteem” (juhendajad Kadri Muischnek ja Maia Rõigas, oponent Kristiina Praakli). Töö eesmärgiks oli välja töötada veaklassifikatsioon ning leida tehnilised võimalused õppijakeele vigade märgendamiseks ja parandamiseks.

Töös analüüsitakse statistiliselt õppijakeele sõnavara.

Eva Saar kaitses läänemeresoome keelte erialal töö „Isuri keele Soikola murde verbi muutmissüsteem” (juhendaja Tiit-Rein Viitso, oponent Sulev Iva). Töö eesmärgiks on verbi muutmissüsteemi sünkroonne kirjeldamine, milleks kasutatakse klassifikatoorse morfoloogia meetodit. Tuuakse välja keelelised iseärasused, mis isuri keele verbi muutmissüsteemi kõige paremini iseloomustavad.

3 + 2 õppesüsteemi magistritöid kaitsiti nii eesti keele, arvutilingvistika, ungari keele ja kultuuri ning üldkeeleteaduse kui ka eesti keele ja kirjanduse õpetaja ning mitte-eesti kooli eesti keele ja kirjanduse õpetaja erialadel. Kokku kaitsiti 17 magistritööd.

Eesti keele erialal kaitses Liisi Bakhoff magistritöö teemal „Eesti kirjakeele kujunemisstaadiumis kaassõnadest” (juhendaja Külli Habicht, retsensent Petar Kehayov). Töös analüüsitakse kaassõnu kirjakeele korpuste põhjal ja selgitatakse kaassõnade kujunemistendentsi ning grammatiseerumistendentsi. Töö teoreetiliseks lähtekohaks on grammatiseerumisteooria.

Arvutilingvistika erialal kaitses Kristel Uiboa magistritöö „Ühendverbide eesti murrete korpused” (juhendajad Liina Lindström ja Kadri Muischnek, retsensent Helen Nigol). Töö käsitleb täpsemalt ühendverbide olemust ja nende automaatse tuvastamise võimalusi eesti murrete korpuse tekstide põhjal. Põhieesmärgiks oli välja töötada meetod korpusest ühendverbide leidmiseks.

Ungari keele ja kultuuri erialal kaitsiti kuus magistritööd.

Keiu-Nille Ollini magistritöö „Sugulust märkivad sõnad tänapäeva ungari keeles ning nende roll suhtluses” (juhendajad Urmas Sutrop ja Tõnu Seilenthal, retsensent Viktória Tóth) käsitleb ungari sugulusterminoloogia põhiolemust ja üldisemaid muutumissuundi, eraldi vaadeldakse nii viitavat kui adresseerivat sõnavara. Kognitiivse esiletuleku indeksi kaudu on analüüsitud lootelukatses saadud tulemusi ja püütud leida seletus tendentsidele, mis esinevad nii loetelu- kui ka seletuskatses.

Anne-Mari Andersoni magistritöö „Ungari-eesti-inglise veesõnastik. Ülevaade Ungari peamistest veekogudest” (juhendajad Tõnu Seilenthal ja Arvo Järvet, retsensent Katrin Mandra) esitab sõnastiku vormis ungari keele veealase sõnavara ja annab ülevaate Ungari peamistest veekogudest.

Katrin Künla magistritöö „Ungari-eesti kokandusverbide sõnastik” (juhendaja Tõnu Seilenthal, retsensent Nikolai Kuznetsov) hõlmab enam kui 300 verbi, mis on kogutud 250 ungarikeelsest retseptist. Sõnastik on praktiline abivahend kokandushuvilistele.

Kaidi Lõhmuse magistritöö „Looma- ja linnunimelised metafoorid ungari ja eesti taimenimedes” (juhendaja Tõnu Seilenthal, retsensent Nikolai Kuznetsov) annab ülevaate taimenimede tekkimisest, päritolust ja nende eripärast.

Helina Puki magistritöö „Lakodalmi szokások a 19. századi Észtországon és Magyarországon” („Pulmakommetest 19. sajandi Eestis ja Ungaris”; juhendajad Tõnu Seilenthal ja Katalin Suzuki-Berkes, retsensent Viktória Tóth) eesmärgiks on mõlema rahva pulmakommete paralleelne käsitlus ning pulmakombestiku elementide jäädvustamine.

Helen Proosa magistritöö „TTT Magyarországon. A magyar popzene és az Illés zenekar története” („TTT Ungaris. Ungari popmuusika ja ansambli Illés ajalugu”; juhendaja Tõnu Seilenthal, retsensent Viktória Tóth) tutvustab Ungari sotsialistliku kultuuripoliitika „keelatud, talutud, toetatud” põhimõtteid ja toimimist Ungari popmuusika arengus.

Üldkeeleteaduse erialal kaitses Mihkel Truman magistritöö teemal „Tegumoe kategooria eesti lapsekeeles: mõistmiskatsed 4–7-aastaste lastega” (juhendaja Renate Pajusalu, retsensent Reeli Torn-Leesik). Töös antakse ülevaade sellest, kuidas lapsed saavad aru seisundipassiivsetest, impersonaalsest ning *poolt*-konstruktsiooniga lausetest, ning analüüsitakse pööratud sõnajärgiga lausete mõistmist.

Eesti keele ja kirjanduse õpetaja erialal kaitsiti neli magistritööd.

Kadi Needo magistritöö „Friedebert Tuglase retseptisioon üldhariduskoolis” (juhendaja Reet Vääri, retsensent Elle Vaimann) uurib õpilaste suhtumist Tuglase loomingusse ning annab ülevaate

Tuglase tähtsusest kirjandusõpikutes ning riikliku õppekava kolmanda kooliastme ja gümnaasiumi ainekavades.

Katre Pelisaare magistritöö „Eesti hariduspoliitika areng Eesti keskera-konna näitel (1999–2007)” (juhendaja Urve Läänemets, retsensent Inge Unt) annab ülevaate sellest, kuidas erakond väärtustab oma dokumentides haridust. Töö osutab Eesti hariduspoliitika kujundamise võimalustele erakonna, regiooni ja riigi tasandil.

Merili Kõppari magistritöö „Võru keel ja kultuur. Võru keele ja kultuuri õpe ajaloolisel Võrumaal” (juhendaja Mariko Faster, retsensent Triin Iva) uurib võru keele kujunemist, kasutamist, õpetamist ning võrukese eneseteadvust. Töö on mõeldud kasutamiseks nii võru keele õpetajatele kui ka teistele Võrumaa pedagoogidele.

Monika Urbi magistritöö „Hispaaniakeelsete õpilaste lingvistiline kompetents Eesti koolis” (juhendaja Kristiina Praakli, retsensent Maie Soll) käsitleb uusimmigrantide problemaatikat Eesti koolis, eriti nende teise keele omandamise iseärasusi. Analüüsitakse hispaaniakeelsete õpilaste eesti keele omandamisel tehtud vigu.

Mitte-eesti kooli eesti keele ja kirjanduse õpetaja erialal kaitsti neli magistritööd.

Natalia Borovkova magistritöö „Liitsõnade moodustamisoskuse probleeme vene õppekeelega gümnaasiumis” (juhendaja Sirje Rammo, retsensent Maarika Teral) analüüsib õpilaste vigu, mis tekivad liitsubstantiivide ja liitadjektiivide moodustamisel, ning nende tekkepõhjust.

Julia Tamme magistritöö „Gümnaasiumiõpilaste lugemiseelistused ja -harjumused” (juhendaja Tiina Kikerpill, retsensent Silvi Tenjes) on abiks õpetajatele õpilastes lugemishuvi äratamisel ja tundide ülesehitamisel. Töö võrdleb eesti ja vene õppekeelega gümnaasiumide õpilaste lugemisharjumusi.

Olga Kolessova magistritöö „Autent-

sete tekstide lihtsustamine eesti keele õppes. Abimaterjal tööks vene kooli 12. klassis” (juhendaja Tiina Kikerpill, retsensent Maarika Teral) on nii eesti keele kui ka teiste ainete õpetajatele suunatud metoodiline abimaterjal, mis peaks lihtsustama eestikeelset õppetööd.

Anastassia Savkovitši magistritöö „Emakeelekõneleajate hinnangud mitteeestlaste vigadele kirjalikus keekekasutuses” (juhendaja Elle Vaimann, retsensent Raili Pool) teeb ülevaate keelevigade hindamisest ja selle valdkonna uurimustest, võrdleb varasemaid ja praegusi uurimistulemusi ning selgitab välja, missugused vead häirivad emakeele kõnelejaid kõige rohkem, milliseid vigu hinnatakse tõsisemaks, milliseid kergeteks.

Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna kultuuriteaduste ja kunstide instituudis kaitsti 2008. aastal neli teadusmagistritööd, neist kaks eesti ja võrdleva rahvaluule, üks eesti kirjanduse ja üks maailmakirjanduse alal.

11. juunil kaitstes magistritööd Kristel Kivari, kelle väitekirj „Maa-alused eesti rahvapärarimused: inimkeha ja looduse piirjooni” (juhendaja Ülo Valk, oponent Merili Metsvahi) on meie rahvapärarimuses leiduvate maa-aluste kohta käivate tekstide tõlgendus. Väitekirjas käsitletakse usunditeadete sisu ning vormi suhteid, vaadeldakse maa-aluseid kui nahahaigust, ettekujutusi haigestunud inimkehast ja sellega seotud laiemaid probleeme, tutvustatakse maa-aluste kui haiguse ravivõtteid.

27. juunil kaitstes magistritööd „Eesti jutupärarimuse ja trükiste vastasmõjust imemuinasjuttudes” Kärri Toomeos-Orglaan (juhendaja Risto Järv, oponent Kristi Salve). Töös on huvikeskmes muinasjuttude ja kirjanduse suhted, antakse ülevaade imemuinasjuttude allikatest Eestis XVIII sajandi lõpust XX sajandi alguseni. Töö kolmas peatükk koosneb kolmest artiklist: „Vanimatest imemuinasjuttude kirjanekutest, nende koopiatest ja trüki-

versioonidest”, „Rahvajuttude vahendaja Martin Sohberg”, „Vaade M. J. Eiseni koostatud rahvajutukogumikele”.

27. juunil kaitses Teet Toome maailmakirjanduse valdkonnas väitekirja „Lootossuutra personoloogia” (juhendajad Linnart Mäll ja Jüri Talvet, oponent Märt Läänemets). Käsitletakse suutra teket ja seal esinevaid teemasid, kontseptsioone ja probleeme ning kirjeldatakse ja võrreldakse Lootossuutra põhilisi tegelasi bodhisattvasid, šraavakasid ja buddhasid, samuti suutra kõrvaltegelasi.

Samal päeval kaitses magistriväitekirja eesti kirjanduse alal Külliki Kuusk, kelle töö „Uku Masingu luule subjektist: „mina”-poeetika luulekogus „Udu Toonela jõelt”” (juhendaja Ülle Pärli, oponentid Arne Merilai ja Janika Kronberg). Sissejuhatavas osas tutvustab autor Uku Masingu keeleteoreetilisi seisukohti seoses tema tunnetusliku relatiivsuse arenguga ja religioossuse seost rahvustundega. Edasi selgitatakse „mina” poeetilise struktuuri ja Masingu tunnetusliku relatiivsuse avaldumist tema loomingus, vaadeldakse „mina” relatiivsuse mõju teksti struktuurile.

Kolm magistritööd kaitsti kultuuri-teaduste ja kunstide instituudis 3 + 2 õppesüsteemis.

4. juunil kaitses oma töö eesti ja võrdleva rahvaluule alal Monika Tasa, teemaks „Rahvusteadlane Oskar Loo-rits ja tema kaasaeg (1920–1940)” (juhendaja Kristin Kuutma, retsensent Merili Metsvahi). Töö keskpunktiks on rahvaluuleteadlane Oskar Loo-rits ja tema ühiskondlik tegevus Eesti Vabariigi ajal. Töös on käsitletud üliõpilasseltsi Veljesto, selle väljaandeid ja Loo-ritsa artikleid, räägitud tema tegevusest keeleteaduse ja hariduse valdkonnas, vaadeldud sotsialismi ja rahvusluse vahekorda Loo-ritsa meelsuses, iseloomustatud tema suhtumist religiooni.

Töö teises osas on vaadeldud Loo-ritsa jaoks olulisemaid folkloristlikke küsimusi ning nende suhestumist rahvusromantilise diskursusega. Töö lõppu on lisatud uurimuses mainitud isikunimede loetelu koos eludaatume ja valdkondliku kuuluvusega.

5. juunil kaitses Liis Pallon eesti kirjanduse alal magistritöö „Alternatiivajaloolise ja ajaloolise romaani vahelisest piirjoonest” (juhendaja Jaak Tomberg, retsensent Tiina Ann Kirss). Töös on põhjalikult käsitletud nii ajaloolist kui ka alternatiivajaloolist romaani, jälgitud nende arengut, seatud mõlemad vastakuti eesmärgiga leida nende kahe žanri sarnasusi ja erinevusi, vaadeldud seda, kuidas nad kasutavad reaalselt ajalugu. On püütud leida põhjusi, miks nimetatud žanre nähakse eraldiseisvatenä. Lõpetuseks jõutakse uurimuses aga olulise küsimuseni, mis puudutab alternatiivajaloolise romaani kohta ilukirjanduses: kas alternatiivajalooline romaan võib olla ajaloolise romaani metafiktsionaalne vorm?

Maailmakirjanduse alal kaitses 9. juunil oma magistritöö Merike Harvo teemal „Ajaviitearmastusromaanid ja naistegelaskujud neis. Barbara Cartlandi, Nora Robertsi ja Kerttu Rakke teoste näitel” (juhendaja Tiina Ann Kirss, retsensent Maarja Hollo). Töös arutletakse kirjanduse lahterdamise üle kõrgeks ja madalaks. Käsitletakse ajaviitearmastusromaanide žanri ajalugu, olemust ja omadusi. Analüüsitakse žanri retseptsiooni ja populaarsuse põhjusi. Lõpuks vaadeldakse võrdlevalt kahe välis autori ja ühe eesti autori kolme romaani naistegelaskujusid feministlikust perspektiivist.

TIINA MARGUS,
HILLE ROOTS

LÜHIKROONIKA

• 2. aprillil korraldas Eesti Kirjanduse Selts Tartus 2008. aasta eesti kirjanduse ülevaatekoosoleku. Üles astusid Jan Kaus („Ilukirjandus ja elukirjandus: eesti proosa 2008”), Indrek Särge („Luulekaubamajas 2008”), Madis Kolk („Eesti dramaturgia 2008 – mälu selektiivsus või valikute kunst?”), Signe Siim („Kirjastamine – see on imelihtne?”), Leena Kurvet-Käosaar („(Enese)-kõrval seisjaid seirates. Eesti omaelulookirjutusest aastal 2008”) ja Rutt Hinrikus („Mälu 2008 ehk elust, olust ja tõuaretusest”).

• 6.–7. aprillini toimus Tartus riikliku programmi ”Eesti keele keeletehnoloogiline tugi (2006–2010)” teine aruandekonverents, kus oma tööst ja tulemustest andsid ülevaate kõigi programmi raames rahastatavate projektide uurimisrühmad. Kavas oli kaks plenaarettekannet: Tanel Alumäe (Küberneetika Instituut) tutvustas kõnetuvastuse hetkeseisu meil ja mujal ning Kristjan Rebane (Eesti Arengufond) rääkis info- ja kommunikatsioonitehnoloogia seirest.

• 7. aprillil peeti Tallinna Ülikoolis Johannes Aaviku Seltsi kõnekoosolek teemal „Emakeel ja rahvuslik kasvatus mitte ainult emakeelepäeval”. Seltsi poolt lausutus avasõnad Helgi Vihma. Ettekannetega esinesid Peep Nemvalts („Kuidas komistamata komastada”), Kata-Liina Normak („J. Aaviku ja 1972. aasta võistluse uudissõnad 1990-ndate ajalehtedes”) ja Ants Sild („Väike-rahva rahvustunde suursugusest ülevusest”). Lõppsõna oli Jaan Õispuult.

• 8.–12. aprillini toimusid New Yorgis eesti kultuuripäevad. Linastusid uuemad Eesti dokumentaalfilmid, samuti kaks mängufilmi („Taarka” ja „Mina olin siin”) ning mängiti Andrus Kivirähki näidendit „Orav ja Meri”. 11. aprillil toimus tagasivaateseminar „Kultuuriajakirja Mana tähtsus Eestile.

Hellar Grabbi ja tema neli raamatut”. Põhiettekanade pidas Mall Jõgi. Ettekandele järgnes vestlusring, milles osalesid Heino Ainso (vestlusringi juht), Mall Jõgi ja Mardi Valgemäe.

• 13.–15. aprillini leidsid Eesti Rahva Muuseumis ja Eesti Kirjandusmuuseumis aset ERM 100 juubeliüritused. Esimesel päeval peeti rahvusvahelist konverentsi „Rahvusmuuseumid – kultuurilise mitmekesisuse ja dialoogi ruum”. 14. aprillil oli pidulik juubeliaktus, märgistati esimesed kihelkonnapiirid: Tartu-Maarja ja Võnnu kihelkond. Kolmandal päeval olid ukseid vala kõigis ERM-i hoonetes (näitusemajas, peahoones, Raadi mõisapargis) ja Eesti Kirjandusmuuseumis.

• 15. aprillil peeti Tallinnas Vanalinnas muusikamajas ersa keele päeva. Seda päeva tähistatakse ersa kirjakeele rajaja, keeleteadlase Anatoli Rjabovi (1894–1938) sünniaastapäeval. Tšukalõ külast Mordvamaa Ardatovi rajoonist, mida peetakse ersa kultuuri hälliks, oli külla tulnud kolm laulumemme, kelle esituses kõlasid vanad riituslaulud. Ersas kultuuris on väga oluline suvine palvepüha *Rasken Ozks*, millel taas-elustatakse iidseid kombeid, lauldakse ja tantsitakse. Rahvapalvusest korduvalt osa võtnud Indrek Särge esitles ja kommenteeris külaskäikudel valminud filmimaterjali.

• 16. aprillil toimus Tartus Kultuuri-teooria Tippkeskuse järjekordne seminar, millel kõneles Ülo Valk kultuuri-teooriast folkloristi vaatepunktist.

• 18. aprillil korraldas Emakeele Selts Peterburis eesti keele päeva. Rein Saukas kõneles Jakob Hurda rahvaluulekogust, Reili Argus eesti keele omandamisest võrreldes teiste keeltega, Kersti Lepajõe meedia keelekasutusest, Jüri Valge eesti keelest ja eestlusest muutuvast ajast ning Madis Arukask identiteedi ja keele seosest.

- 22. aprillil peeti Tallinna Ülikoolis sotsiolingvistika päeva, millest võtsid osa sotsiolingvistikaga tegelevad väliskolleevid Lätist, Soomest, Leedust ja Rootsist ning ka Tallinna Ülikooli keeleteadlased. Käsitleti sotsiolingvistikat laiemas mõttes, piirdumata kindla valdkonna või uurimisparadigmaga. Ettekandeid oli nii mikro- kui ka makrosotsiolingvistiliste uurimuste alalt, uudsena toodi sisse ajaloolise sotsiolingvistika problemaatika ja metodoloogia.

- 22. ja 23. aprillil korraldasid Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum noorte etnoloogide ja folkloristide konverentsi „Noorte hääled”. Teemade pooltest oli konverents mitmekesine: kõneldi rahvakunstimeistrite koondisest Uku, Meie Isa palve kasutamisest tõrjemaagias, eneselavastustest blogides, 1941. aasta Saksa vägede saabumise mäletamisest, suvitamisest eesti ja nõukogude ajal, naiste rollist külakomide usuelus, Abhaasia eestlaste identiteedist ja rahvuslusest, etnograafilise aja kulgemisest Aleksei Petersoni Udmurdimaa päevikutes, setu lauluma Taarka laulude muusikalisest küljest, Kosmikute loomingust, asjadest meie ümber läbi kolme põlvkonna, hauatähistest pooleteise sajandi jooksul, rahvaluule arhiivitekstidest rahvaliku kirjalikkuse mõiste taustal ning vahetatud laste muistenditest Rootsis ja Eestis

- 23. ja 24. aprillil toimus Eesti Rakenduslingvistika Ühingu, Tallinna Ülikooli ja Eesti Keele Instituudi korraldusel konverents „Keelepoliitika ja kultuurimuutused”, millega tähistati keeleseaduse 20. aastapäeva. Eesti Vabariigi keeleseadus võeti vastu 1989. aasta jaanuaris. Kui algul keskendus keeleseadus ennekõike eesti keele eluõiguse tagamisele, siis uuemal ajal on rõhuasetus muutunud: tähelepanu keskmesse on nihkunud eestlaste endi

keelekasutus, eesti keele erinevad esinemiskujud, kirjakeele norm jpm. Konverentsi teised teemad olid keelekeskkond, keelepoliitika ja õigus, ühiskond, keel ja kultuur, keelte omandamine ja õpetamine, keele uurimine ja keelearendamine: keelekasutus ja keelehoole, keele standard ja muutuv keel, keeletehnoloogia, leksikograafia ja muu keelevara.

- 24.–26. aprillil korraldas Tartu Ülikooli slaavi filoloogia osakond traditsioonilise rahvusvahelise noorte filoloogide konverentsi, mis oli erakordne suure esinejate arvu ning esindatud riikide pooltest: esinesid 74 noorteadlast Itaaliast, Kasahstanist, Leedust, Lätist, Lõuna-Koreast, Poolast, Prantsusmaalt, Saksamaalt, Soomest, Suurbritanniast, Šveitsist, Tšehhist, Valgevenest, Venemaalt, kokku ligi 30 linnast. Osalesid ka TÜ slaavi filoloogia osakonna doktorandid, magistrandid ning bakalaureuseastme üliõpilased. Konverentsi töö oli jaotatud kahte sektsiooni: kirjandusteadus ja keeleteadus, kus käsitleti nii keskaja kui ka tänapäeva vene kirjandust, samuti teksti intertekstuaalset analüüsi, vene kirjanduse tõlkeid teistesse keeltesse, etümoloogiat, vormiõpetust ning teisi vene keele ja selle õpetamise aspekte.

- 30. aprillil toimus Väike-Maarjas Wiedemanni keeleauhinna keelepäev, mille korraldasid Emakeele Selts, Haridus- ja Teadusministeerium ning Väike-Maarja vallavalitsus. Avasõnavõtuga esines haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas. Ettekannetega astusid üles Krista Kerge („Keeletu üksindus ja kooselu”), Jaan Kaplinski („Kui soomegrilik on eesti keel?”) ja Wiedemanni keeleauhinna tänavune laureaat Ilse Lehist (Ohio Ülikool), kelle ettekanne kandis pealkirja „Nimetavalisi liitumisi Wiedemannil ja tänapäeval”. I. Lehist istutas tamme laureaatide tammikusse.